

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра лісівництва

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор ННІ ЛіСПГ
проф. Роман ВАСИЛИШИН
03.06. 2024 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри лісівництва
протокол №22 від 28.05.2024 р.
Завідувач кафедри, доц.
Наталія ПУЗРІНА

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП «Лісове господарство»
Гарант ОП
доц. Наталія ПУЗРІНА

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
БІОЛОГІЯ ЛІСОВИХ ЗВІРІВ І ПТАХІВ З ОСНОВАМИ МИСЛИВСТВА**

Галузь знань 20 «Аграрні науки та продовольство»

Спеціальність 205 «Лісове господарство»

Освітня програма «Лісове господарство»

Навчально-науковий інститут лісового і садово-паркового господарства

Розробник: доцент кафедри лісівництва, канд. с.-г. наук, доц. Білоус В.М., доц.

Пузріна Н.В.

Київ-2024

1. Опис навчальної дисципліни

Біологія лісових звірів і птахів

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	205 «Лісове господарство»	
Освітня програма	Лісове господарство	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4,0	
Кількість змістових модулів	2	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	2
Семестр	3	3
Лекційні заняття	30 год	10 год
Практичні заняття	45 год	-
Лабораторні заняття	-	6 год
Самостійна робота	45 год	104 год
Навчальна практика	15 год	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є професійна підготовка бакалаврів у галузі біології та екології лісу як основи збереження та раціонального використання тваринного світу лісів, формування у студентів уявлень про різноманіття лісової фауни, розуміння єдності, взаємодії та незамінності усіх елементів лісової фауни, їх значення у формуванні і існуванні лісових екосистем.

Завданням вивчення дисципліни «Біологія лісових звірів і птахів» є закріплення комплексного розуміння студентами механізму функціонування лісових екосистем, розуміння важливого місця і ролі фауни у системі грамотного ведення лісового господарства з врахуванням екологічних особливостей птахів, ссавців та представників інших груп лісової фауни при проектуванні лісогосподарських робіт та охоронних заходів. Програма дисципліни спрямована на формування навичок вмілого ведення господарства, збереження, приваблення та відтворення рідкісних видів лісової фауни, підвищення природної стійкості насаджень та зменшенню пресу шкідників, збереження насіння та природного підросту деревних рослин, лісовідновлення, стабілізації водного режиму насаджень, формування певного мікроклімату лісових ділянок естетичного та збереження біорізноманіття.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі лісового і мисливського господарства або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів лісівничої науки і характеризується комплексністю та відповідністю природних зональних умов.

загальні компетентності (ЗК): Знання та розуміння предметної області та розуміння професії (ЗК 7); Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 8); Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 9); Прагнення до збереження навколишнього середовища (ЗК 10).

фахові (спеціальні) компетентності (ФК): Здатність використовувати знання й практичні навички для аналізу біологічних явищ і процесів, біометричної обробки дослідних даних та їх математичного моделювання (ФК 3); Здатність вирішувати поставлені завдання з мисливства та забезпечувати ведення мисливського господарства в лісовому фонді (ФК 8).

Програмні результати навчання (ПРН) ОП: Прагнути до самоорганізації та самоосвіти (ПРН 2); Проводити літературний пошук українською та іноземними мовами і аналізувати отриману інформацію (ПРН 3); Володіти базовими гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями для вирішення завдань з організації та ведення лісового господарства (ПРН 4); Розуміти і застосовувати особливості процесів росту і розвитку лісових насаджень, теорії та принципи ведення лісового і мисливського господарства для вирішення завдань професійної діяльності (ПРН 5); Проектувати та організовувати ведення лісового та мисливського господарства відповідно до встановлених вимог (ПРН 8); Оцінювати значимість отриманих результатів досліджень дерев, деревостанів, насаджень, лісових масивів і стану довкілля, стану мисливських тварин та їх кормової бази і робити аргументовані висновки (ПРН 11); Інтегрувати та удосконалювати виробничі процеси ведення лісового господарства відповідно до чинних вимог (ПРН 12); Виконувати чітко та якісно професійні завдання, удосконалювати технологію їх виконання та навчати інших (ПРН 14).

3. Програма та структура навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістовий модуль 1. Різноманіття лісової фауни та лісова теріологія													
Тема 1. Вступ. Предмет та завдання дисципліни.	1	10	2	4			4	10,5	0,5				10

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Тема 2. Морфологічні і фізіологічні особливості ссавців.	2	12	4	4			4	14	2		2		10
Тема 3. Біологія і екологія ссавців.	3	10	2	4			4	11,5	1		0,5		10
Тема 4. Еколого-систематичний огляд лісової теріофауни.	4-5	12	4	4			4	13,5	1		0,5		12
Тема 5. Вплив ссавців на лісове середовище.	6	11	3	4			4	10,5	0,5				10
Разом за змістовим модулем 1		55	15	20	-	-	20	60	5	-	3	-	52
Змістовий модуль 2. Лісова орнітологія та охорона тваринного світу													
Тема 6. Морфологічні і фізіологічні особливості птахів.	7		1	4			4	10,5	0,5				10
Тема 7. Біологія та екологія птахів.	8-9		3	5			5	14	2		2		10
Тема 8. Еколого-систематичний огляд птахів лісової зони.	10-11		3	6			6	11,5	1		0,5		10
Тема 9. Поняття про лісовий біоценоз і лісових тварин як його компонентів.	12-13		4	6			6	13,5	1		0,5		12
Тема 10. Вивчення та охорона лісової орніто- та теріофауни.	14-15		4	4			4	10,5	0,5				10
Разом за змістовим модулем 2		60	15	25	-	-	25	60	5		3	-	52
Усього годин		120	30	45	-	-	45	120	10		6	-	104

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Таксони і таксономічні категорії у зоологічній систематиці. Змістовне значення латинських назв.	4
2	Особливості будови скелету ссавців	4
3	Біологічні та екологічні особливості основних лісових ссавців України	4
4	Еколого-систематичний огляд лісових ссавців	4
5	Вплив ссавців на лісове середовище	4
6	Особливості будови скелету птахів.	4
7	Біологічні та екологічні особливості лісових птахів	5
8	Еколого-систематичний огляд лісових птахів	6
9	Поняття про лісовий біоценоз і лісових тварин як його компонентів.	6
10	Вивчення та охорона лісової орніто- та теріофауни	4

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Різноманіття лісової фауни та лісова теріологія.	20
2	Лісова орнітологія і охорона тваринного світу.	25

6. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- модульні тести;
- захист практичних робіт.

7. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань).

8. Методи оцінювання:

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- захист практичних робіт.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

10. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn – <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1261>);
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- підручники, навчальні посібники, практикум;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти;
- програма навчальної практики навчальної дисципліни.

11. Навчально-методичне забезпечення

1. Тищенко В.М., Гойчук А.Ф. Лісова зоологія. Робоча програма, методичні вказівки та контрольні завдання для студентів заочної форми навчання вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації ОКР «Бакалавр» напрямку «Лісове і садово-паркове господарство». Київ : 2011. 38 с.

12. Рекомендовані джерела інформації

Базова

1. Делеган І. В., Чернявський М. В., Феннич В. С. Перспективи розвитку мисливського господарства в Закарпатті. Івано-Франковськ: Фоліант, 2017. 158с.
2. Гуржій Р.В., Смаголь В.М., Білоус В.М. Управління популяціями диких тварин. Методичні вказівки. Київ : редакційно-видавничий відділ НУБіП 2024. 30 с.
3. Кодекс українського мисливця (етика, культура, самоврядування) від 01.06.2024, Редакція І. Київ: Видавництво «ЕКО-інформ», 2024. 40 с.
4. Новицький, В. Смаголь, В. Білоус, Н. Міняйло. Заборона регулювання чисельності диких тварин у період дії воєнного стану: проміжні екологічні та епізоотичні наслідки для України . *Біологія тварин*, 2024. Т. 26, № 3. С. 97.
5. Смаголь В.М., Білоус В.М., Гуржій Р.В. Мисливствознавство: методичні рекомендації, методичні вказівки та контрольні питання до для виконання

практичних робіт здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 205 – «Лісове господарство». Київ : редакційно-видавничий відділ НУБіП 2024. 24 с.

6. Червона книга України. <https://redbook-ua.org/>

7. Smagol, V., Stupak, A., Smagol, V., Yanevich, O. The saiga antelope (*Saiga tatarica*) in the Quaternary of Ukraine: distribution and morphology // *Theriologia Ukrainica*. 2024. Vol. 27. P. 55-68.

Додаткова

1. Катиш С. В. Дичерозведення на території лісостепової і степової зон України (на прикладі Полтавської і Запорізької областей). *Біологічні системи*. 2016. Т. 8. Вип. 2. С. 219-227.

2. Кратюк О. Л., Гузій А. І., Власюк В. П., Бездітко Л. В. Характеристика вольєрів для ратичних *Artiodactyla* на території Житомирської області. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018, т. 28, № 2. С. 50–53.

3. Коніщук В.В. Смаголь В.М., Шумигай І.В. Природоохоронне значення торфових екосистем Плав-П, Ямни Житомирського Полісся. *Агроекологічний журнал*, 2022. № 3. С. 6-16.

4. Методичні рекомендації до практичних робіт з дисципліни «Біологія лісових звірів і птахів» для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 205 Лісове господарство усіх форм навчання [Електронний ресурс] / упоряд.: С.І. Ключка., І.А. Чемерис, Л.І. Білик ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2021. 76 с.

5. Viktoria Smagol, Vitaliy Smagol. Variation of craniometrical characters in anartificial population of *Cervus nippon* from Askania-Nova. *Theriologia Ukrainica*, 2020, №19: С. 47-52.

6. Smagol, V., Khojetsky, P., Yarysh, V., Smagol, V., Maievskyi, K. Plamb, G. Habitat characteristics of European bison (*Bison bonasus*) in Ukraine. *European Journal of Wildlife Research*, 2022, Vol. 68, Issue 3, Article number: 29.

7. 4. Eduardo Gallo-Cajiao, Nives Dolšak, Aseem Prakash, Taej Mundkur, Paul G. Harris, Ronald B. Mitchell, Nick Davidson, Birgita Hansen, Bradley K. Woodworth, Richard A. Fuller, Melissa Price, Nicky Petkov, Volker Mauerhofer, Tiffany H. Morrison, James E. M. Watson, Sayam U. Chowdhury, Christopf Zöckler, Oscar Widerberg, Ding Li Yong, Daniel Klich, Vitaliy Smagol, John Piccolo, Duan Biggs Implications of Russia's invasion of Ukraine for the governance of biodiversity conservation. *Frontiers in Conservation Science*, 15 February 2023 Sec. Global Biodiversity Threats. Volume 4. 2023.

Інтернет-джерела

1. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс] – <http://www.nbuv.gov.ua>.

2. Закон України про тваринний світ / Законодавство України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>

3. Український сервер мисливця – <http://www.uahunter.com.ua>

4. Український портал мисливця [Електронний ресурс] – <http://www.hunters.com.ua/blog/pomogaya-prirode>